

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens bevat thans bindend verdragsrecht

Meijers, H.; Nollkaemper, P.A.

Publication date
1997

Published in
Nederlands Juristenblad

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Meijers, H., & Nollkaemper, P. A. (1997). De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens bevat thans bindend verdragsrecht. *Nederlands Juristenblad*, 72(25), 1113-1115.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

UvA Keur
 UB Groningen
 Broerstraat 4
 9700 AN Groningen

A078415829 ISN: 683777

RAPDOC (R)

OPGEHAALD

NCC/IBL

Verzoeken te behandelen voor: 16-05-2005 **Ingediend door:** 0004/9999
Datum en tijd van indienen: 21-04-2005 20:58 **Datum plaatsen:** 02-05-2005
 16:08 **Type aanvrager:** UKB **I.D.:** UVA KEUR (UB GRONINGEN)

PPN: 811593398

Nederlands juristenblad : weekblad behorende bij de Nederlandse jurisprudentie
 Nederlandsche Juristen-Vereeniging 1925 Zwolle W.E.J. Tjeenk Willink

Gewent: 1997-00-00 **Deel:** 72 **Nummer:** 25 **Electronisch leveren (LH=N)**

Auteur:	Titel van artikel:	Pagina's:
Meijers, H. (ed.)	De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens bevat thans bindend	1113- 1115

Opmerking:

arno ID:
127515

LEEuw	P0727	Jrg. 1(1926)-
SBB	252	Laatste jaar
DLG		Jrg. 18(1943)-
IAR	Nederlands juristenblad	Jrg. 68, aug.(1993)-
WWW		

1. ☐ origineel gestuurd	6. ☐ niet beschikbaar
2. ☐ fotokopie gestuurd	7. ☐ uitgeleend
3. ☐ overige	8. ☐ wordt niet uitgeleend
4. ☐ nog niet aanwezig	9. ☐ bibliografisch onjuist
5. ☐ niet aanwezig	10. ☐ bij de binder

Fakturen zenden aan: Rijksuniversiteit Groningen
 Bibliotheek, Uitleenbureau
 Postbus 559
 9700AN Groningen

De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens bevat thans bindend verdragsrecht

PROF.DR H. MEIJERS EN DR A. NOLLKAEMPER

Herman Meijers is emeritus hoogleraar volkenrecht en leer der internationale betrekkingen aan de Universiteit van Amsterdam.

Foto: Roelof Kauffmann

André Nollkaemper is als KNAW-fellow verbonden aan de vakgroep staats- en bestuursrecht van de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Foto: Maarten d'Oliveira

Hoewel een aantal kernrechten in de Universele

Verklaring van de Rechten van de Mens inmiddels de status van gewoonterecht heeft bereikt, is dat tot nu toe niet aangenomen voor alle artikelen van de Verklaring. Voor de Europese Gemeenschap, haar lidstaten en dus ook voor Nederland, ligt de kwestie van het bindend karakter sinds het begin van de jaren negentig echter anders.

In 1998 is het vijftig jaar geleden dat de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens als aanbeveling door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties werd aanvaard.¹ Tot nu toe werd algemeen aangenomen dat de Universele Verklaring op zichzelf niet juridisch verbindend zou zijn. Zo is de Hoge Raad nooit geporteerd geweest voor de stelling dat de Universele Verklaring in Nederland verbindend is.²

Op het wereldwijde gewoonterecht dat de Verklaring zou kunnen hebben opgeleverd richtte zich een recent themanummer van het Georgia Journal of International and Comparative Law.³ Zo ook het in 1994 door de International Law Association aangenomen 'Report on the Status of the Universal Declaration of Human Rights in National and International Law'.⁴ Beide studies concluderen dat, hoewel een aantal artikelen (de zogenaamde 'kernrechten') de status van gewoonterecht bereikt heeft, zulks *niet* het geval is met alle artikelen die in de Universele Verklaring zijn geformuleerd.

Maar, en daar ligt de reden voor deze beschouwing, onder meer voor de lidstaten van de Europese Gemeenschap en dus ook voor Nederland, als ook voor de Europese Gemeenschap zelf, ligt de kwestie van het bindend karakter van de Universele Verklaring anders. Sedert de aanvang van de jaren negentig is de Verklaring herleefd, doordat daarnaar in veel nieuw verdragsrecht werd en wordt verwezen.

De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens bevat thans bindend verdragsrecht

PROF. DR. H. MEIJERS EN DR. A. NOLLKAEMPER

Herman Meijers is emeritus hoogleraar volkenrecht en leer der internationale betrekkingen aan de Universiteit van Amsterdam.

Foto: Roslof Kasoffnaam

André Nollkaemper is als KNAW-fellow verbonden aan de vakgroep staats- en bestuursrecht van de Erasmus Universiteit Rotterdam.

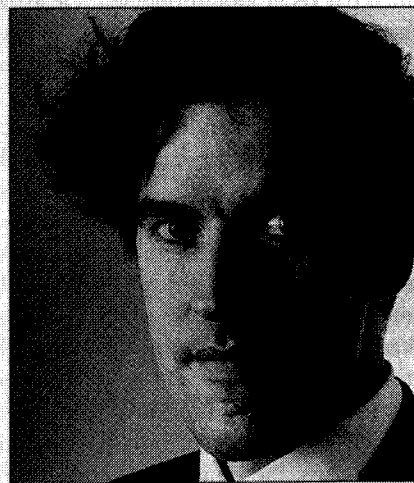

Foto: Maarten d'Oliveira

Hoewel een aantal kernrechten in de Universele

Verklaring van de Rechten van de Mens inmiddels de

status van gewoonterecht heeft bereikt, is dat tot nu

toe niet aangenomen voor alle artikelen van de

Verklaring. Voor de Europese Gemeenschap, haar lid-

staten en dus ook voor Nederland, ligt de kwestie van

het bindend karakter sinds het begin van de jaren

negentig echter anders.

In 1998 is het vijftig jaar geleden dat de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens als aanbeveling door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties werd aanvaard.¹ Tot nu toe werd algemeen aangenomen dat de Universele Verklaring op zichzelf niet juridisch verbindend zou zijn. Zo is de Hoge Raad nooit geporteerd geweest voor de stelling dat de Universele Verklaring in Nederland verbindend is.²

Op het wereldwijde gewoonterecht dat de Verklaring zou kunnen hebben opgeleverd richtte zich een recent themanummer van het Georgia Journal of International and Comparative Law.³ Zo ook het in 1994 door de International Law Association aangenomen 'Report on the Status of the Universal Declaration of Human Rights in National and International Law'.⁴ Beide studies concluderen dat, hoewel een aantal artikelen (de zogenaamde 'kernrechten') de status van gewoonterecht bereikt heeft, zulks *niet* het geval is met alle artikelen die in de Universele Verklaring zijn geformuleerd.

Maar, en daar ligt de reden voor deze beschouwing, onder meer voor de lid-staten van de Europese Gemeenschap en dus ook voor Nederland, als ook voor de Europese Gemeenschap zelf, ligt de kwestie van het bindend karakter van de Universele Verklaring anders. Sedert de aanvang van de jaren negentig is de Verklaring herleefd, doordat daarnaar in veel nieuw verdragsrecht werd en wordt verwezen.

Niet bindende teksten die, zonder voorbehoud, in verdragsrecht worden opgenomen bevatten, na de van kracht worden van de betreffende verdragen, bindend recht. Een bekend voorbeeld van dat verschijnsel levert artikel 129 van de Uitvoeringsovereenkomst van Schengen.⁵ Door dat artikel is de niet-bindende tekst van aanbeveling R(87)15 van het Comité van Ministers van de Raad van Europa, die gericht is op de bescherming van persoonsgegevens, omgezet in bindend Schengenrecht.

Met de Universele Verklaring is hetzelfde gebeurd. Zich baserend op de verdragspraktijk tot 1993 nam Boeles in zijn proefschrift⁶ nog een voorzichtig afwijzend standpunt in over de vraag of op grond van deze verdragspraktijk de Universele Verklaring als verbindend kon worden beschouwd. Evenwel sedertdien is de relevante verdragspraktijk van alle staten die lid zijn van de Europese Gemeenschap en van de Europese Gemeenschap zelf zodanig uitgebreid, en is de Universele Verklaring in zodanige termen in overeenkomstige verdragsartikelen opgenomen, dat voor die vijftien staten, de Gemeenschap en hun verdragspartners de Universele Verklaring tot verdragsrecht is geworden.

Tussen de EG en haar lid-staten enerzijds en een groot aantal in en buiten Europa gelegen staten anderzijds is op dit moment een vierentwintigtal verdragen tot stand gekomen, overwegend tussen 1993 en heden. Deze verdragen verklaren zonder uitzondering, soms direct en uitdrukkelijk, soms indirect via een verwijzing naar de Slotakte van Helsinki van 1975, dat de verdragspartijen de fundamentele mensenrechten volgens de definitie van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens zullen eerbiedigen.

Een voorbeeld levert de Interregionale Kaderovereenkomst van samenwerking tussen de Europese Gemeenschap en haar lid-staten, enerzijds en de Latijns Amerikaanse Mercado Commun del Sur en zijn deelnemende staten anderzijds.⁷ Deze bepaalt:

■ 'De eerbiediging van de democratische beginselen en de fundamentele mensenrechten volgens de definitie van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens vormt de grondslag voor het binnen- en buitenlands beleid van Partijen en is een essentieel onderdeel van deze Overeenkomst' (art. 1 – *cursivering toegevoegd*). ■

De boodschap is duidelijk. Alleen al door dit ene verdrag hebben de lid-staten en de Gemeenschap zich verbonden de democratische beginselen en de fundamentele mensenrechten neergelegd in de Universele Verklaring toe te passen in hun binnen- en buitenlands beleid. En zulks is, zoals gezegd, in overeenkomstige termen een drieëntwintigtal malen herhaald in overeenkomstige verdragen met andere staten.

De zojuist aangehaalde verdragspassage spreekt over *de* beginselen en *de* fundamentele mensenrechten; zij gaat over *alle* bepalingen van de Universele Verklaring. De verplichting om de Verklaring toe te passen en 'te eerbiedigen' geldt ten overstaan van *alle* opwonenden, ook die van niet-verdragspartijen. Want net zoals, bijvoorbeeld, het Verdrag inzake Burgerlijke en Politieke Rechten (BuPo-Verdrag) Nederland en de andere verdragspartijen bindt de in dit verdrag beschermde belangen te honoreren jegens een ieder onder zijn jurisdictie, onafhankelijk of iemand wel of niet tot een verdragspartij hoort, geldt ook de bovenstaande verplichting om de Universele Verklaring toe te passen voor Nederland en de andere Partijen ten overstaan van een ieder die zich binnen hun gebied bevindt.

Wat zijn de naar voren springende verschillen, wat betreft

Binnen de EG-staten, en binnen de jurisdictie van andere staten die op overeenkomstige wijze de Universele Verklaring in hun verdragsrecht hebben geïncorporeerd, lijkt die verklaring zodoende metterdaad de volledige werking te krijgen die de 'Founding Fathers' in 1948 voorzagen.

de beschermde belangen, tussen enerzijds de Universele Verklaring en anderzijds het BuPo-Verdrag en het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) en zijn protocollen? In andere woorden: wat is de praktische relevantie voor individuen op het gebied van de betreffende rechten van de mens, van het als verdragsrecht beschouwen van de Universele Verklaring? Allereerst zijn de bewoordingen waarin vergelijkbare mensenrechten zijn uitgedrukt in de diverse rechtsinstrumenten over het algemeen niet gelijk. Verschil in woordgebruik doet verschil in betekenis voorstellen. Maar zijn er ook rechten die in het BuPo-Verdrag en in het EVRM helemaal niet voorkomen of enger lijken te zijn geformuleerd dan in de Universele Verklaring? Het recht om asiel te zoeken en te genieten (art. 14.1 UV) komt in de andere mensenrechteninstrumenten weliswaar als zodanig niet voor, maar het is geïmpliceerd in de VN-Vluchtelingenconventie van 1951 en heeft voor de partijen bij dat verdrag geen aanvullende betekenis. Ook het recht op nationaliteit (art. 15 UV) lijkt van beperkt praktisch belang te zijn nu artikel 15 niet aangeeft tegenover welke staat men dat recht kan uitoefenen. De artikelen 8 en 10 UV lijken echter van direct nut te zijn. Zij lijken bredere mogelijkheden te bieden voor bescherming door een rechter dan vergelijkbare op toegankelijkheid van de rechter gerichte verdragsartikelen in andere instrumenten. In het EVRM is het recht op toegang tot de rechter (art. 6) beperkt tot een veelal nauw geïnterpreteerde categorie van strafrecht en burgerlijke rechten. De Europese Commissie verwerpt het beroep op artikel 6 EVRM in immigratieprocedures tegenwoordig zonder nadere motivering.⁸ Artikel 10 UV stelt dat een ieder recht heeft op een rechterlijke instantie voor het vaststellen van *al* zijn rechten en verplichtingen ('his rights and obligations' – 'zijn rechten en verplichtingen'). Volgens de Universele Verklaring is er dusdoende géén categorie van rechten en verplichtingen, van administratiefrechtelijke aard of anderszins, die buiten het bereik van rechterlijke bescherming valt. Ten overstaan van artikel 14 BuPo en artikel 6 EVRM is het tegengestelde wel veelvuldig gesteld. Advocaten zullen geen moeite hebben andere verschillen te vinden tussen de Universele Verklaring enerzijds en het BuPo-Verdrag en het EVRM anderzijds.

Het aanvaarden van de verdragsrechtelijke werking van de Universele Verklaring heeft voorts een belangrijk gevolg voor het rechterlijk toezicht. Het onderwerpt de Verklaring aan de uniforme toepassing, controle en uitleg door de instellingen van de Europese Gemeenschap. Krachtens artikel 164 van het EG-Verdrag verzekert het Hof van Justitie 'het recht'. Tot dat recht behoren de 'akkoorden', dat wil zeggen de verdragen die de Gemeenschap binden zoals omschreven in artikel 228 van het EG-Verdrag. De Universele Verkla-

ring maakt thans deel uit van deze akkoorden en is daarmee onderworpen aan toezicht van het Hof.

In het verleden is, ondermeer door Boeles (p. 53-55) onderstreept dat de Universele Verklaring is opgesteld, zoals zijn preambule het zegt, als een standaard voor een 'te bereiken ideaal' ('a common standard of achievement'). Het bovenstaande maakt duidelijk dat deze standaard nu vele malen tot onderdeel van verdragsrecht is gemaakt waar de Europese Gemeenschap en haar leden aan zijn gebonden. Zodoende leidt de Universele Verklaring bijna 50 jaar na ondertekening nog steeds tot de noodzaak van aanpassing van het internationale en nationale recht. Althans binnen de EG-staten, en binnen de jurisdictie van andere staten die op overeenkomstige wijze de Universele Verklaring in hun ver-

dragsrecht hebben geïncorporeerd, lijkt die verklaring zodoende metterdaad de volledige werking te krijgen die de 'Founding Fathers' in 1948 voorzagen. □

1. De tekst is afgedrukt in Trb. 1969, 99.
2. Zie bijv. HR 13 nov. 1984, NJ 1985, 604.
3. Vol. 25, nr 1, 1996.
4. I.L.A., Rep. of the 66th Conference, 1984, 525-563.
5. Trb. 1990, 145.
6. Pieter Boeles, Eerlijke Immigratieprocedures in Europa, Utrecht 1995.
7. Madrid 15 dec. 1995, Trb. 1996, 120.
8. Zie, met verwijzingen, Boeles, p. 434-436.

Verdragen met verwijzing naar de Universele Verklaring

1. Overeenkomst inzake de soevereiniteit, onafhankelijkheid, territoriale integriteit en onschendbaarheid, neutraliteit en nationale eenheid van Kambodja, Parijs 23 oktober 1991, Trb. 1992, 140.
2. Raamverdrag inzake vriendschap en nauwe samenwerking tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Republiek Suriname, 's-Gravenhage 18 juni 1992, Trb. 1992, 103.
3. Europa-overeenkomst waarbij een associatie tot stand wordt gebracht tussen Roemenië, enerzijds, en de Europese Gemeenschappen en hun lid-staten, anderzijds, Brussel 1 februari 1993, Trb. 1994, 16.
4. Europa-overeenkomst waarbij een associatie tot stand wordt gebracht tussen de Europese Gemeenschappen en hun lid-staten, enerzijds, en de Republiek Bulgarije, anderzijds, Brussel 8 maart 1993, Trb. 1994, 17.
5. Europa-overeenkomst waarbij een associatie tot stand wordt gebracht tussen de Europese Gemeenschappen en hun lid-staten, enerzijds, en de Slowaakse Republiek, anderzijds, Brussel 4 oktober 1993, Trb. 1994, 72.
6. Europa-overeenkomst waarbij een associatie tot stand wordt gebracht tussen de Europese Gemeenschappen en hun lid-staten, enerzijds, en de Tsjechische Republiek, anderzijds, Brussel 4 oktober 1993, Trb. 1994, 73.
7. Partnerschaps- en Samenwerkingsovereenkomst tussen de Europese Gemeenschappen en hun lid-staten, enerzijds, en Oekraïne, anderzijds, Luxemburg 14 juni 1994, Trb. 1994, 230.
8. Overeenkomst inzake Partnerschap en Samenwerking waarbij een Partnerschap tot stand wordt gebracht tussen de Europese Gemeenschappen en hun lid-staten, enerzijds, en de Russische Federatie, anderzijds, Korfoe 24 juni 1994, Trb. 1994, 268.
9. Partnerschaps- en Samenwerkingsovereenkomst tussen de Europese Gemeenschappen en hun lid-staten, enerzijds, en de Republiek Moldavië, anderzijds, Brussel 28 november 1994, Trb. 1995, 71.
10. Partnerschaps- en Samenwerkingsovereenkomst tussen de Europese Gemeenschappen en hun lid-staten, enerzijds, en de Republiek Kazachstan, anderzijds, Brussel 23 januari 1995, Trb. 1995, 144.
11. Partnerschaps- en Samenwerkingsovereenkomst tussen de Europese Gemeenschappen en hun lid-staten, enerzijds, en de Republiek Kirgizistan, anderzijds, Brussel 9 februari 1995, Trb. 1995, 145.
12. Partnerschaps- en Samenwerkingsovereenkomst tussen de Europese Gemeenschappen en hun lid-staten, enerzijds, en de Republiek Wit-Rusland, anderzijds, Brussel 6 maart 1995, Trb. 1995, 143.
13. Europa-overeenkomst waarbij een associatie tot stand wordt gebracht tussen de Europese Gemeenschappen en hun lid-staten, enerzijds, en de Republiek Letland, anderzijds, Luxemburg 12 juni 1995, Trb. 1995, 300.
14. Europa-overeenkomst waarbij een associatie tot stand wordt gebracht tussen de Europese Gemeenschappen en hun lid-staten, enerzijds, en de Republiek Litouwen, anderzijds, Luxemburg 12 juni 1995, Trb. 1995, 303.
15. Europa-overeenkomst waarbij een associatie tot stand wordt gebracht tussen de Europese Gemeenschappen en hun lid-staten, enerzijds, en de Republiek Estland, anderzijds, Luxemburg 12 juni 1995, Trb. 1996, 8.
16. Interregionale kaderovereenkomst voor samenwerking tussen de Europese Gemeenschap en haar lid-staten, enerzijds, en de Mercado Commun del Sur en zijn deelnemende Staten, anderzijds, Madrid 15 december 1995, Trb. 1996, 120.
17. Euro-Mediterrane Overeenkomst waarbij een associatie tot stand wordt gebracht tussen de Europese Gemeenschappen en haar lid-staten, enerzijds, en het Koninkrijk Marokko, anderzijds, Luxemburg 26 februari 1996, Trb. 1994, 231.
18. Partnerschaps- en Samenwerkingsovereenkomst tussen de Europese Gemeenschappen en hun lid-staten, enerzijds, en Georgië, anderzijds, Brussel 22 april 1996, Trb. 1996, 190.
19. Partnerschaps- en Samenwerkingsovereenkomst tussen de Europese Gemeenschappen en hun lid-staten, enerzijds, en de Republiek Armenië, anderzijds, Luxemburg 22 april 1996, Trb. 1996, 288.
20. Partnerschaps- en Samenwerkingsovereenkomst tussen de Europese Gemeenschappen en hun lid-staten, enerzijds, en de Republiek Azerbeidzjan, anderzijds, Luxemburg 22 april 1996, Trb. 1996, 289.
21. Europa-overeenkomst waarbij een associatie tot stand wordt gebracht tussen de Europese Gemeenschappen en hun lid-staten, enerzijds, en de Republiek Slovenië, anderzijds, Luxemburg 10 juni 1996, Trb. 1996, 333.
22. Partnerschaps- en Samenwerkingsovereenkomst tussen de Europese Gemeenschappen en hun lid-staten, enerzijds, en de Republiek Oezbekistan, anderzijds, Florence 21 juni 1996, Trb. 1996, 290.
23. Kaderovereenkomst voor samenwerking ter voorbereiding van een associatie tussen de Europese Gemeenschap en haar lid-staten, enerzijds, en de Republiek Chili, anderzijds, Florence 21 juni 1996, Trb. 1996, 291.
24. Kaderovereenkomst inzake handel en samenwerking tussen de Europese Gemeenschap en haar lid-staten, enerzijds, en de Republiek Korea, anderzijds, Luxemburg 28 oktober 1996, Trb. 1997, 84.